

ustrezno odmerjena. Uporabnost knjige povečujejo kazala, ki pa imajo okorne naslove in ne najbolj pregledno razvrstitev gradiva. Razloček med »Abecednim imenskim kazalom« in »Abecednim kazalom oseb in naslovov po pismih« postane vidnejši s podnaslovom k prve- mu – »Abecedno zaporedje oseb, na katere so naslovljena pisma«, medtem ko se za drugega šele iz seznama gesel izkaže, da gre v njem za kombinirano imensko in stvarno kazalo, kakršna so v angleško pisanih knjigah v navadi, pri tem pa je vendarle tudi to razdeljeno na dva neenaka dela: prvi, krajši, obsega naslove Adamičevih del, drugi, veliko obsežnejši, pa imena oseb, naslove knjig, revij, institucij, držav in še raznovrstne zadeve, ki se obravnavajo ali omenjajo v pismih.

Prevod je tekoč in kaže očitno težnjo k natančnosti, žal pa večkrat v njem tudi kaj zmoti. Že v uredniškem uvodnem posvetilu (To knjigo posvečam moji ženi) in nato še pogosto (npr. na str. 122, 133, 163, 172, 227, 252, 267, 287, 382, 411, 412) je rabljen svojilni zaimek namesto povratno-svojilnega. Neute- meljena je dosledna raba vejice za izrazoma »Vdani« in »Tvoj«, ki jima sledi avtorjev podpis in se z njima končuje pretežna večina pi- sem. Iz angleške rabe je prevzeta tudi pisava besed »predsednik« in »maršal« z veliko začetnico (str. 334, 342, 359); urednikova »prizna- nja« (str. 17) so po slovensko pač »zahvale«, »študenti« na Vassarju, kjer se šolajo samo ženske, so po naše »študentke« (str. 242); sloven- ščina ne pozna in ne potrebuje sa- mostalnika »povojna«, ki je rabljen v prevodu naslova »War and Post- war« (str. 360); pri »indijskih« za- devah in medameriškem »indij- skem« inštitutu (str. 403) pa gre očitno za »indijanske« zadeve in »indijanski« inštitut.

Majda Stanovnik

Jerneja Petrič:
SVETOVI LOUISA ADAMIČA
Cankarjeva založba, Ljubljana,
1981

Knjiga je izšla hkrati z *Izbrani- mi pismi Louisa Adamiča* ob 30-let- nici njegove smrti, vendar vsebin- sko ni neposredno povezana z nji- mi. Avtorici gre za samostojno štu- dijsko predstavitev in oceno ob- robnejših in zato manj znanih, pa tudi slabše raziskanih strani Ada- mičeve ustvarjalnosti – prevodov, kritik, portretnih študij, prikazov slovenske literature Američanom in ameriške literature Slovincem.

Študija je izčrpno dokumenti- rana, ukvarja pa se bolj z obravna- vanjem posameznih nadrobnosti kakor s problemi, zato se Adamiče- vo delo v njej res kaže kot skupek različnih, ločenih svetov. O njih se nabira vrsta ugotovitev, med kate- rimi avtorica ne išče povezav. Tako npr. zvemo, da je Adamič prevajal zelo svojevoljno, torej so njegovi prevodi priredbe; literarne kritike je pisal površno, posplošeno, brez oblikovnih analiz, omejeval se je na improvizirano subjektivno pre- sojo vsebine; večkrat je hvalil pisa- telje, ki se danes zdijo nepomemb- ni, zavračal pa včasih tudi tiste, ki danes uživajo precejšnjo veljavo, npr. Sherwooda Andersona in Joh- na Steinbecka; Slovencem je l. 1932 predstavil sodobno ameriško leposlovno prozo v Ljubljanskem zvonu z avtorjema, ki literarni zgo- dovini nista zbudila zanimanja zase, kot največje pozornosti vred- ne pisatelje pa je vztrajno navajal družbene kritike, zlasti Dos Passo- sa, Dreiserja in Sinclairja Lewisa, medtem ko npr. izgubljene genera- cije s Hemingwayem vred sploh ni upošteval; kadar je v svojih knjigah pisal o literaturi, je obravnaval predvsem osebnosti pesnikov in pisateljev, ne pa njihovih del; na- sploh se je ukvarjal predvsem z av- torji, ki jih je osebno poznal in bil z njimi v prijateljskih stikih.

Stvarni del teh ugotovitev je zlasti pri obravnavi prevodov do-

volj izčrpno podprt z obsežnimi navedbami gradiva, da ga lahko imamo za nesporen prispevek k obsežnejši vednosti o Adamičevem pisateljskem delu. Sporno pa je poenostavljeno ocenjevanje tega dela, sodbe o njegovi pomanjkljivosti ali neustreznosti, oprte na ne posebej pojasnjeno in argumentirano, toda po avtoričinem mnenju očitno absolutno veljavno, samoumevno predstavo o dobrem prevodu, primerni literarni kritiki in pravilnem obravnavanju literature.

Kaže, da gre za nesporazum med danes prevladujočim pogledom na literaturo, ki se mu brez pojasnil, utemeljitev ali diferenciacij pridružuje tudi avtorica, in Adamičevim pojmovanjem pisateljstva, ki ga literatura pač ne zanima kot domišljajska, fiktionalna in imaginativna ustvarjalnost. Povsem odveč mu je to stališče zameriti ali ga celo imeti za njegovo osebno pomanjkljivost, saj je bilo navsezadnje med svetovnjima vojnama, pa tudi prej in pozneje, močno uveljavljeno. Adamiču je bila v literaturi izrazito važnejša spoznavna funkcija kot estetska, čeprav se mu tudi ta ni zdela zamenljiva. Značilna je njegova izjava: »Moj posel je opisovati resnico, kot jo vidim.« (*Izbrana pisma*, str. 236) Spričo tega je razumljivo, da ga je bolj od oblikovnega zanimal idejno-vsebinski vidik, v okviru te osnovne nazorske usmeritve pa se tudi ob gradivu, ki ga obravnava Jerneja Petrič, njegovo delo kaže kot vseskozi skladno in enovito. Osebnosti afinitete, ki jih avtorica opazuje v Adamičevem izboru portretirancev, uveljavljajo pa se tudi pri izboru prevedenih in ocenjenih del, so očitno utemeljene z odobra- vanjem njihove ideje in tematike. Ni naključje, da je Adamič najprej in največ prevajal Cankarja, kakor tudi ni brez pomena, da je bil glede na Dobrovoljčeve podatke sploh prvi, ki je prevajal Cankarja v angleščino (F. Dobrovoljc, *Bibliografija prevodov iz literarnega dela Ivana Cankarja*, v zborniku *Ivan Cankar v prevodih*, 1977, str. 76–77). Pomen-

ljivo je, da je l. 1933, ko se sicer s prevajanjem ni več ukvarjal, ker je bil že polno zaposlen s pisanjem svojih knjig, prevedel takrat še povsem neznanega Kardelja (*Izbrana pisma*, str. 196, 221, 231). Prav tako je značilno, da še pri izboru prevajanih avtorjev ni omejeval samo na slovenske, ampak je upošteval tudi nekaj hrvaških in čeških, saj ga tudi pozneje Slovenija kot »stara domovina« ni zanimala v ozkih nacionalnih mejah, ampak v širših povezavah, predvsem v jugoslovanskem okviru.

Za Adamiča so bili torej že od vsega začetka značilni smisel za aktualno družbeno problematiko, širokopoteznost in homogen svetovni, s tem pa tudi literarni nazor. Jerneja Petrič sicer opaža možnost, da je Adamičevo začetno prevajalsko obdobje še kako drugače povezano z njegovim nadaljnjim književniškim delom, saj na str. 15 npr. piše: »Prevajanje je bilo Adamiču v veliko pomoč; ne le, da je tako širil svoj besedni zaklad, ampak je tudi prodiral v zgradbo in slog del, ki jih je prevajal, in tako zgradil svoj lastni model novele, ki mu je pozneje prinesla velik uspeh.« Zanimivo misel bi bilo treba določeneje razviti in konkretno dokazati, brez take opore pa obvisi v zraku in pusti obveljati vtis, da je bilo Adamiču prevajanje le vaja in priprava na poznejše delo. Soditi, da je spreminjal pomen in obseg prevajanih besedil samo iz nemoči in neznanja, pa je preveč enostransko. Osnovni namen Adamičevega prevajanja je bil vendarle predstaviti Cankarjeva in druga besedila ameriškemu občinstvu, ustvariti komunikacijo med slovensko literaturo in ameriškim bralcem. Natančnejša vsebinska analiza izpuščenih, prikrojenih in dodanih odlomkov bi zato lahko pokazala, kaj je Adamič imel v prevajanem besedilu za bistveno in kaj za pogrešljivo ali potrebno spremembo, v čem je videl razliko med okusom in sprejemljivostjo slovenskega in ameriškega bralca, kako je pojmoval literaturo in svojo posredniško vlogo.

Prikaz Adamičevih »svetov« dopolnjuje kazalo, pri katerem pa se je avtorica odločila za načelo »vse v enem«: *Imensko kazalo oseb, časopisov, revij, knjig in gledaliških skupin* združuje seznam ljudi, omenjenih v knjigi, in ostalih naštetih kategorij. Ločevanje med tem dvom je nekoliko olajšano, ker so imena ljudi natisnjena pokončno, vsa druga gesla pa ležeče.

Majda Stanovnik

**Roman Ingarden:
ESEJI IZ ESTETIKE
Prevedel in uvod napisal
Frane Jerman**

*Slovenska matica, Ljubljana, 1980
(Filozofska knjižnica, XXII)*

V prvi Ingardnovi knjigi v slovenskem prevodu so izbrane tri njegove razprave: *O zgradbi slike, O arhitekturi umetnine in Glasbeno delo in problem njegove istovetnosti*. Ob njih lahko neposredno spoznavamo delo filozofa, ki je imel ne ravno majhen vpliv na našo literarno vedo in kritiko, dasiravno ga skoraj nismo prevajali in tudi ne kaj dosti pisali posebej o njem. Izbor je reprezentativen v tem smislu, da lahko iz njega spoznamo Ingardnove poglede na likovno umetnost, arhitekturo in glasbo ter da iz teh analiz lahko rekonstruiramo tudi nekatere njegove splošne teze in stališča o načinu bivanja oz. o eksistenčnem modusu umetnosti, o slojeviti zgradbi umetniških del in o njihovi umetniški in estetski vrednosti. Knjiga ima uvod, v katerem prevajalec označi Ingardnovo mesto v fenomenologiji, njegove odnose do poljske in nemške filozofske tradicije (doma je bil v obeh in je tudi pisal v obeh jezikih), ter na kratko obnovi temeljne ontološke postavke, razvite v delu *Spor o obstoju sveta* (poljsko, 1947/48), naposled pa pove še nekaj besed za uvod v sleherni izmed izbranih razprav. Omeniti je treba Jermanovo sicer

kritično, vendar pozitivno splošno oceno Ingardna, ki je pač nekaj povsem drugega kakor občasno se ponavljajoče pavšalne trditve o latentnem nagnjenju Ingardna oz. sploh fenomenologije k idealizmu (to mdr. zavrača tudi sam Ingarden v naši knjigi na str. 323). Pričujoča knjiga je torej zapolnila vrzel v naši prevodni literaturi s spisi, ki so relevantni tako za estetiko in sploh filozofijo kakor tudi za umetnostno znanost in kritiko.

Vendar pa je ob ugotovitvah, kaj ta knjiga pomeni, treba zapisati tudi nekaj domnev o tem, česa bi najbrž lahko dala še več. Ko bi bila izšla pred desetimi ali petnajstimi leti, bi bila pomenila veliko večji dogodek, saj je bilo takrat zanimanje za fenomenološko estetiko pri nas še dokaj mlado in bolj živahno kakor danes. Vendar sodi to na široko polje razmislekov o izdajanju in branju strokovne in filozofske literature pri nas, o naših skromnih zmožnostih in o tem, kako nas kar naprej prehitujejo srbohrvaške izdaje (npr. Ingarden: *O saznavanju književnog dela*, 1970; *Doživljaj, umetniško delo i vrednost*, 1975); teh žalostink najbrž ne kaže preveč razpredati, dasiravno so še kar naprej aktualne.

Poleg tega se ponuja nekaj konkretnjših misli ob izboru. Spričo možnosti, kakršne pač so, je komaj mogoče pričakovati, da bo prvi Ingardnovi knjigi v slovenščini kmalu sledila še kaka druga. Zato se je treba vprašati, kako je bila izrabljena ta priložnost, torej ali je izbor zadosti izčrpen in reprezentativen. Prevajalec ga utemeljuje s tem, da je Ingardnovo temeljno delo *Literarna umetnina* (Das literarische Kunstwerk, 1931) zainteresiranemu slovenskemu bralcu zadosti znano in da sta likovna in glasbena estetika pri nas dosti bolj deficitarni kakor literarna. Druga trditev je kot argument v tej zvezi najbrž nekoliko bolj upravičena kakor prva. Ne da bi se spuščali v podrobnosti, je treba spomniti, da velja Ingarden po svetu za enega glavnih predstavnikov fenomenološke estetike in literarne vede,